

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Casvum Conscientiæ

Continens Praxim exactissimam De Censvris Ecclesiasticis, Aliisque
Poenis, & Canonicis impedimentis, in Septem Libros distributus ...

Sayer, Gregory

Venetiis, 1627

vij. De alijs effectibus excommunicationis maioris circa ciuiles actiones.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13883

ead. Arbitrator verò aſſumitur ſemper ſuper contractu tranſactionis, aut complendo, quia ſcilicet fuerat a partibus inchoatus, aut ſuper ineundo, & perficiendo, ut quando ſumitur ſuper lite, ut tranſigat inter partes. Vnde arbitrator eſt quidam compoſitor & mediator inter ipſas partes, ideoque ſicut contractus ab excommunicato initus valet, cum ſit quid facti, quæ autem facti ſunt, ab excommunicato acta valent, ex Pan. in c. veritatis, num. 42. de dolo & contuma. & communi DD. ſententia, ita Arbitramentum ab eo factum validum erit.

24 Quod verò Arbitrator poteſtatem cuiuſdam facti ſolum habeat, & non iuris, patet 3 quia ut ipſemet Panormitan. ſatetur, in d. d. c. Quintauallis, nu. 7. & nu. 8. Arbitrator eſt, qui eligitur, ut aliquid æſtimet, veluti precium, vel operas, vel partes ſocietatis, vel quid ſimile, & ut arbitretur ſecundum quod ſibi videtur, ſine ordine iudiciario. Inſtit. de emptio. & venditio. §. precium, ff. de verb. obligat. ſi quis arbitrari, præterquam quod Arbitramentum a conſenſu partium vim ſuam habere cognoſcitur; Vnde qui arbitratorem fecerunt, ipſum pro libito ſuo reuocare poſſunt. Sed de iuriſdictione, qua priuatur excommunicatus denunciatus, hæc ſatis ſint.

De alijs effectibus excommunicationis maioris circa actiones ciuiles.

Cap. VII.

S V M M A R I U M.

- 1 Excommunicatus maiori denunciatus actionibus ciuilibus priuatur.
- 2 Excommunicatus denunciatus Tutor eſſe non poteſt, & quare.
- 3 Actor in iudicio excommunicatus denunciatus eſſe nequit.
- 4 Excommunicatus denunciatus in iudicio agere non poteſt etiam per procuratorem.
- 5 Accuſator in iudicio eſſe nequit, qui excommunicatus denunciatus eſt.
- 6 Excommunicationis exceptio, in quacunque parte iudicij contra actorem obijci poteſt.
- 7 Exceptio excommunicationis ſolem vim habet in dilatoria, non autem in peremptoria, & quid vtraque ſit.
- 8 Exceptio excommunicationis contra actorem, a quouis opponi poteſt.
- 9 Excommunicationem Reus contra Actorem, non obſtante iuramento in contrarium opponere valet.
- 10 Exceptio excommunicationis, coram quocunque iudice Ordinario, vel delegato, opponi poteſt.
- 11 Exceptio excommunicationis, tam in peremptoria, quam in dilatoria, ſub qua forma opponi debeat.
- 12 Nomen excommunicatoris in exceptione excommunicationis exprimendum eſt.
- 13 Canon, & Canonis auctor in oppoſitione excommunicationis lata a iure exprimi debent.
- 14 Forma in exceptione excommunicationis opponenda contra actorem, adhibenda, qua.
- 15 Exceptio oppoſita infra octo dierum ſpatium a Reo probari debet.
- 16 Probatio excommunicationis, apertiffimis & claris documentis fieri debet.
- 17 Probatio excommunicationis in vno iudicio facta, non ſufficit ad repellendum aliquem, in alio iudicio.
- 18 Probatio excommunicationis, vel per propriam confeſſionem Rei, vel per exemplum authenticum ſententiæ excommunicationis faciendæ.
- 19 Probatio denunciationis excommunicationis ipſam exco-

municationem an, & quando ſufficienter probet.

20 Exceptio excommunicationis infra octo dierum ſpatium non probata, Iudex contra reum procedere poteſt.

21 Cauſa durante, an, & quoties recipiatur excommunicationis exceptio.

22 Exceptio excommunicationis non obſtante, an, & quando facta in iudicio cum actore excommunicato valeat.

Prius effectus, qui circa ſpiritualium actionum exercitium verſantur, quibus iam excommunicatum denunciatum ſatis in precedentibus priuatum eſſe docuimus, ſunt etiam alij effectus annexi, quibus etiam quoad actiones quædam ciuiles merito priuatur, ut ſuo ordine in ſequentibus ostendemus. Quorum

1 *Primus eſt*, Quod Tutor eſſe non poteſt, & hoc non ſolum quia caret hominum communione, quæ neceſſaria eſt ad poſſitum tutoris exercendum; ſed etiam quia tutela, ſicet vilitate quid priuatum ſit, eſt tamen auctoritate officij publicum, ut habetur in Inſtitut. in princip. verſic. Nam & tutelam, de excuſ. tut. & ibi not. glo. in verbo, publicum, & latius tradunt Panormitan. in cap. prudentiam num. 14. de offic. iudic. delegat. Angel. in conſ. 56. Atoſin. conſ. 66. colum. 4. Anebat in c. pia. §. ſi quis, 2. & ibi Gem. num. 8. Philipp. Franc. ibid. verſic. circa tertium, de excep. lib. 6. Marian. Socin. in cap. ſacris, num. 455. de ſentent. excommun. Vgolin. de cenſ. Ecclieſ. Tab. 2. cap. 14. acta vero ab excommunicato denunciato ratione publici officij nõ valent, & ita ſi quid alienaret, nomine tutelæ, alienatio nõ valeret, ſicut nec alienatio a prælato excommunicato facta valet. Et ita nec poteſt eſſe curator, nec orphanotrophus, nec hoſpitalarius, nec ſimilia officia exercere, arguorū quæ not. DD. in cap. veritatis, de dolo & contuma. & in cap. ſin. de procur. & in cap. aduerſus, de immun. Ecclieſ. Ioan. Andr. in cap. pia. de excep. lib. 6. & in Reg. dolo, de regul. iur. lib. 6. in Mercurial.

2 *Secundus eſt*, Quod excommunicatus denunciatus repellitur a iudicio, ita ut actor eſſe non poſſit, ſic cap. Intelleximus, & ibi glo. in verbo, conueniri, & ibi Panormitan. nu. 2. de iudicij, & cap. exceptionem, & ibi glo. in verbo, conueniendus, de excep. in antiq. & facit cap. excommunicatus, 1. §. credentes, de hæret. & eſt communis DD. Rota Decif. num. 2. de Except. in nouis. Marian. Socin. in c. ſacris, num. 283. de ſentent. excommun. Summa Aſtenſis, 2. par. lib. 7. tit. 9. quaſt. 18. Nauar. in Man. cap. 25. numer. 24. & cap. 27. numer. 21. verſ. Decimoquinto Gabr. 4. diſt. 18. quaſt. 2. art. 3. Henrriquez lib. 13. de excommun. cap. 7. §. 4.

A D D I T I O.

Adde. In hac quaſtione, an excommunicatus denunciatus poſſit eſſe actor, alij diſtingunt in hunc modum. In propria enim cauſa excommunicationis poteſt interuenire ut actor, vel probando, ſe non eſſe excommunicatum vel eſſe abſoluendum; extra autem huiusmodi cauſam nõ poteſt, ſue in iudicio tẽporali, ſue eccleſiaſtico; & neq. per procuratorem; qui enim per alium facit, moraliter loquendo per ſe ipſum facere videtur. An autem contrafaciens peccet mortaliter, dic, quod non videtur peccare mortaliter, procedendo tamen ſine contemptu cenſuræ eccleſiaſtica. Poſſet etiam ſine aliqua culpa in iudicio agere aliquando ex aliqua iuſta cauſa occurrente, puta, ſi ex mora petendæ abſolutionis inmeret ei graue aliquod damnum, puta ex fuga debitoris, & ſimilia cum. n. ei permittatur deſenſio, ut in c. cum inter. de excep. videtur excuſandus in præſato caſu damni euitandi, non tamen poſſet reconuenire quia hoc eſſet lacrum quærere, & non damnum vitare, ut notant ſcribentes in d. c. cum inter. Et hæc oĩa procedunt in excoicato occulto cui in nihilo ſuffragatur extratragans, ad euitanda; ut per eam manifeſte patet.

§. 4. Vgolin. de cens. Eccles. Tab. 2. cap. 1. §. 5. & colligitur ex cap. pia. de Except. lib. 6. vbi Innoc. IV. id docet, & ratione assignat, ut ex hoc magis censura Ecclesiastica timeatur, communitatis periculum evitetur, contumacia vitium reprimatur. Et excommunicati, dum a communibus actibus excluduntur, rubore suffusi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinantur. Hactenus Pontifex. Id quod locum habet, non solum in iudicio Ecclesiastico, sed etiam seculari, ex gloss. in dict. cap. pia. in verbo, Ecclesiasticis, & in verbo opponat, de except. lib. 6. & Index secularis talem excommunicatum actorem non repellens, ad id cogendus est a iudice Ecclesiastico, ca. Decernimus, & ibi DD. de sentent. excommuni. lib. 6. cum versando sic cum alijs peccet secularis autem Iudex non obediens, & monitus non repellens, non solum peccat conuersando in iudicio cum Actore, excommunicato, sed etiam ad id panis Ecclesiasticus compelli potest, & debet, vt Philip. Fran. Anchar. Gemin. & Stephan. Costanum. 2. & numer. 3. de sentent. excommunicat. lib. 6. in dict. cap. decernimus, auctoritate. Haber enim ius Canonicum potestatem dispensandi circa ordinatiua litis in foro Laicorum, quando ex obsequantia eorum inducere peccatum, vt in hoc euenit contingit, est enim peccatum communicare excommunicatis, argum. c. factis, de ijs, quae vi. mer. cau. sunt, & cap. si celebrat, de cler. excommuni. ministr. & facit cap. si cap. Apollini, cum tribus seqq. 1. 1. quae 3. & l. pupilla. per Birth. & Bald. C. de Sacrosanct. Eccles. & in l. 1. C. de Summa Trinit. & fide Cathol. Et facit Iudex hanc repulsionem de Actore excommunicato publice, etiam nemine opponente, vel compellente, vt in cap. exceptionem, in fine, de Exceptione.

4. Sed neque potest agere in iudicio per procuratorem, ex Marian. Socino, in dict. cap. factis, numer. 27. de sentent. excommuni. excommunicato enim us tam modus, quam actus agendi prohibitus est, & ideo nec per procuratorem agere potest. Et quod diximus procedit, etiam si actor talis offerat se probaturum, se excommunicatum non esse, eo quod vel excommunicatus sic post legitimam appellationem, vel quod sententia errorem intolerabilem contineret, interim enim diuina nullitatis sententia cognoscitur, vt actor in iudicio citandus est, vt colligitur ex cap. solae §. in secunda, & ibi gloss. in verbo, vt actor, & in verbo, extra iudicium, & Gemin. Philipp. Fran. & Anchar. ver. Non noc. Steph. Costanum. 10. de sentent. excommuni. 6. quod a fortiori procedet, si offerat se probaturum in iudicio, & ibi de offic. iudic. de leg. & cap. per tuas, & ibi Panorm. num. 3. & Felin. de sentent. excommuni. & gloss. in cap. si significauit, & ibi Panorm. in fine, de offic. iudic. Ordin. & idem Panorm. in c. fin. num. 5. de except. Summa Astenfis, 2. par. lib. 7. tit. 9. quae 23.

Præterea, sicut excommunicatus denunciatus actor esse non potest ita neque accusator in iudicio esse permittitur, cap. 2. de except. & ibi Innoc. & Panorm. num. 4. & Felin. num. 1. & cap. omnes, 3. quae 4. & c. diffinimus 4. quae 1. gloss. in cap. pignus, & in c. de leg. 2. quae 7. Panorm. in ca. intelleximus, num. 2. de iudic. Felin. in cap. Nulli Episcoporum, num. 6. ver. Quarto limita, de accusa. Marian. Socino, senior, in cap. factis, num. 289. de sentent. excommuni. & faciunt notata in cap. exceptio eadem de except. & cap. 1. a nobis, tit. eod. & c. pia, tit. eod. lib. 6. Richard. 4. dist. 18. quae 7. quae 1. Sotus, 4. dist. 22. quae 1. art. 4. Conclus. 2. ver. Item excommunicatus. S. Anton. 3. parte, tit. 24. cap. 176. ver. 1. Tabiena, verbo, excommuni. 1. ver. Decimo quae 10. Henriquez lib. 1. 3. de excommuni. cap. 7. §. 24. Vgolin. de censur. Eccles. Tab. 2. cap. 1. §. 4. Et hoc procedit, etiam si propriam iniuriam prosequatur, ex gloss. in cap. omnibus, 4. quae 6. & eadem glo. in cap. 1. in verbo, aho, in fine, & Anchar. ibi, de Recept. lib. 6. & citat cap. intelleximus, de iudic. Panorm. in cap. A nobis, num. 4. & Felin. numer. 6. de except. & idem Panorm. in cap. cum inter. num. 29. tit. eod. vbi ait idem sensisse Federic. conf. 1. 4. Marian. Socino in c. factis, num. 289. de sentent. excommuni. Vgolin. vbi supra; & sicut d. cap. intelleximus, vbi excommunicatus

vniversaliter excluditur a iudicio, vt sit actor, & ideo, vt accusator, cum accusare sit agere. Procedit etiam, licet sic excommunicatus alterum excommunicatum accusare vellet, gloss. & Innoc. in cap. a nobis, & Panorm. ibi, num. 8. & 9. & Felin. num. 1. 3. De except. Bart. in l. tertius, ff. de accus. addit. ad Panorm. in d. ca. a nobis, num. 4. in litera C. Vgolin. vbi supra. Ratio est, quia vt habetur in ca. decernimus de sentent. excommuni. lib. 6. & cap. pia. de Except. lib. 6. actor esse prohibetur in iudicio, accusando, autem agit. Et quamuis Carer. in tract. de here. num. 107. quem refert & sequitur Vgolin. vbi supra, Tab. 2. cap. 1. §. 4. num. 2. in fine, hoc etiam procedere putat, vt non posset accusare hereticum, & hoc ob communionis periculum; Alij tamen vt Rich. 4. dist. 18. art. 7. quae 1. Summa Astenfis, 2. par. li. 7. tit. 9. quae 23. volunt admitti posse ad accusandum crimen heresis, cuius tanta est labe, quod ad eius accusationem, & serui aduersus Dominum, & quilibet criminosi, & infames aduersus quemlibet admittuntur, 2. quae 7. cap. praesumunt, ver. Huc oppositio; & facit ad hoc ca. praesidentes, de heret. lib. 6. & capit. in fidei fauorem, tit. eod. Quae opinio mihi placet, cum hoc rotum redundet in fauorem fidei, & maiorem criminis huius detestationem, & Vgolinus sibi contrarius, Tab. 2. c. 17. nu. 2.

6. Illud etiam obseruandum est, quod exceptio excommunicationis, in quacunque parte iudicij contra actorem obijci potest, vt habetur in cap. 1. exceptionem, & ibi gloss. in verbo, qui si eam omiserit, & Panorm. num. 1. & 2. & Felin. num. 1. 3. de Except. & cap. pia. de Except. lib. 6. & Clem. vnic. tit. eod. & ibi Anchar. num. 3. & Zabari. num. 1. ver. Tertio quæro, Marian. Socino, in cap. factis, num. 435. de sentent. excommuni. & Summa Astenfis, 2. par. lib. 7. tit. 9. quae 18. Vgolin. de cens. Eccles. Tab. 2. cap. 1. §. 6. num. 1. & ita opponi potest vel ante sententiam, vel in ipsa sententia, & etiam post sententiam, ita vt tunc impediat sententiae executionem, ex cap. pia. de except. lib. 6. Panorm. in cap. exceptionem, num. 1. 2. 9. de 2a de except. Marian. Socino, vbi supra. Vnde Specul. in tit. de excep. §. 2. ver. Sed nunquid post. Hanc exceptionem vocat anomalam, quia non sequitur materiam, seu Regulam aliarum declarationum, seu iuramentorum secundum ea, quae traduntur in cap. pastoralis, de except. & c. inter Monasterium, de sen. & re iudic. cuius rei rationem assignat Pontifex, in dicto cap. pia. *Et sic censura Ecclesiastica magis timeatur, communitatis periculum evitetur, contumacia vitium reprimatur, & excommunicati, dum a communibus actibus excluduntur, rubore suffusi facilius respiciant.*

7. Hoc autem quod diximus exceptionem excommunicationis in quolibet parte iudicij opponi posse, solum habet locum, quando opponeretur in vim dilatoriam, idem autem in vim peremptoriae, ex gloss. in cap. pia. in verbo, opponit, & ibi Philip. Fran. in initio, ver. Aliqua, Anchar. num. 3. ver. Nota argumentum, de Except. lib. 6. Felin. in cap. 1. exceptionem, num. 1. 3. & Panorm. num. 2. 2. de excep. Marian. Socino, in cap. factis, num. 435. de sentent. excommuni. Summa Astenfis, 2. par. li. 7. tit. 9. quae 18. & gloss. 1. in Clem. vnic. & Anchar. ver. Secundo nota de Except. quia peremptoria exceptio litem non differt, sed tollit, §. appellantur autem exceptiones. Institut. de Except. Dilatorie verò dicitur exceptio opponi, ad effectum differenda intentionis agentis, vel propter ipsius agentis excommunicationem, vel iudicis, aut procuratoris. Peremptorie verò opponi dicitur quando opponitur ad perimendam electionem, vel alium similem actum, propter excommunicationem eligentium, vel electi, vel alterius excommunicati, qui talem actum celebrasset, vt tradit gloss. 2. in Clem. 1. de Except. vt v. g. electus est quis ad aliquam Ecclesiam, & ei obijcitur electionem non valere ob excommunicationem ipsius electi, vel eligentium tempore electionis.

8. Haec autem exceptio excommunicationis contra Actorem, non solum a Reo, vt habetur in cap. a nobis, & cap. exceptionem, de except. & cap. pia. de except. lib. 6. & DD. ibi, sed etiam a quouis alio sine masculo, sive femina, opponi potest, argument. dict. cap. pia. & gloss. ibi, in verbo, si quis. Marian. Socino. in cap. factis, numer. 427. de sentent. excommuni. Vnde etiam & Notarius, aut aduocatus ex-

cipere

tipere potest, quando Iudex, aut pars non exciperet. Quod idem dicendum videtur de omnibus personis quae necessario interueniunt in Iudicio propter interesse periculi communicationis. Et facit cap. cum parati, de appelli. & ibi Panor. num. 2. & Decius num. 2. & idem Decius in cap. intelleximus, num. 20. Felin. nu. 13. de iudic. Vgol. vbi supra. Tab. 2. cap. 15. §. 7. uum. 5. Marian. Socin. in cap. factis, num. 431. de sent. excommun. Quia tenetur quis impedire peccatum mortale cum possit, quod hic contingeret, si alij exceptionem a Iudice, aut Reo praetermissam, contra Actorem excommunicatum denunciatum, non obijcerent; peccatum enim mortale committeretur communicando in Iudicio cum taliter excommunicato; Tenetur autem unusquisque sub peccato mortali, peccatum mortale alterius impedire, cum possit, argum. cap. qui alios, & ibi gloss. in verbo, non reuocatur, de haeret. & error, dist. 83. & cap. negligeres, 1. quatuor. 7. & alia in glossis eorum citata & Nauar. in Ma. cap. 14. num. 27. vers. Quadragesimo sexto, qui id limitat, & bene, solum procedere in eo, qui sine uercundia, in eodem modo, & de eodem id impedit potest, & gloss. in d. ca. error, in verbo, cum possit non solum hoc aut uerum esse in praelato sed etiam in quolibet alio citans ad hoc eia Hagonem. Et quidem Iudex ex officio talem Actorem repellere debet, ut colligitur ex c. exceptionem, de except. & cap. tit. eod. li. 6. Marian. Socin. in c. factis, num. 337. vers. Quarta 27. & num. 441. vers. Quarta declaratio, de sentent. excommun. & hoc propter periculum animae in communicando cum excommunicato, secundum Hostiens. in ca. cum a nobis, de elect. ad fin. & capitul. exceptionem, de except. & sequitur Ioan. Andr. in dist. 83. §. pia, & sicut reus potest per exceptionem suam actorem repellere in quolibet parte litis, ita etiam potest Iudex ex officio, ad eod. quod etiam post sententiam potest excommunicatum repellere ab executione, si illam petat; ut tenetur gloss. final. Ioan. Monach. Ioann. Andr. & DD. in capitulo pia, de except. libro 6. capitulo cum inter, vbi Panor. numero. 10. & cap. significauit nobis, & ibi gloss. in verbo, de sensio, & Panor. num. 17. & num. 18. de except. Marian. Socin. locis proximè allegatis.

9 *Item* Reus in qualibet parte, ut dixi, litis excommunicationem contra actorem obijcere potest, & hoc, etiam si ipsemet reus iurasset non opponere aliquam exceptionem dilatoriam, quia non obstante iuramento potest illam opponere, absque peritij pena, dummodo actor fuerit excommunicatus notorius, aut denunciatus, ex Ioan. Andr. in d. c. pia, in Nouella, vbi ait, ita disputando tenuisse Ioan. nem de Monte Murlo, & idem tenet ibi Gemin. §. 1. num. 11. vers. Quid si reus, Felin. in cap. exceptionem, num. 13. de except. Marian. Socin. in cap. factis, num. 429. de sentent. excommun. Vgol. in cit. cap. 15. §. 7. num. 1. Ratio est, quia necessitas communicationis uitanda; quam non obijciendo incurrit, excusatur a peritio, argum. cap. Quarelam, de iur. iur. & c. significante, de pignor. Ioan. Andr. vbi supra, & allegat quod not. in similibus, in Clem. 1. in gloss. penult. de exdep. Ad quod etiam allegat, quod not. in cap. 1. de iur. iur. lib. 6. vbi etiam iuramentum scilicet praestitum super re illicita, non astringit iuramentum, & facit Regula, non est obligatorium; id reg. iur. lib. 6.

10 *Hac* etiam excommunicationis exceptio opponi potest locum quocumque Iudice ordinario, vel delegato, Ecclesiastico, vel Seculari, ex gloss. in cap. pia, in verbo, opponit, & ibi Ioan. Monach. & Archid. de except. lib. 6. Marian. Socin. in cap. factis, numer. 434. de sentent. excomm. Steph. Costa, in cap. decernimus, num. 2. & 3. de sentent. excomm. lib. 6.

11 *Circa* modum autem, & formam opponendi excommunicationem, si opponatur in vim peremptoria, sufficit exponere simpliciter de excommunicatione, licet non exprimat species, aut nomen excommunicatoris, cum hoc nullibi cautum reperitur, ut ait Marian. Socin. in cap. factis, num. 436. de sentent. excommun. & citat pro hac sententia Innoc. Per. & Abbat. Nam cap. pia, de except. lib. 6. loquitur, quando opponitur in vim dilatoria, non peremptoria, ut patet, quia in vim peremptoria non posset opponi in qualibet parte litis, & Iudicij, ut colligitur ex cap. 1. de li.

te contest. li. 6. & nos supra docuimus. Quando autem talis excommunicatio maior opponitur in vim dilatoria, debet opponens ipsius excommunicationis speciem, & nomen excommunicatoris exprimere, ut Innocentius IV. in cap. pia, de except. lib. 6. statuit: Et quamuis Vgol. in dicto cap. pia, & Aegidius uelint per *Speciem* intelligi causam scilicet excommunicationis ita, ut Reus admitti non debeat ad opponendum, nisi exprimat causam, ut per expressionem causae appareat, an pro illa, vel pro alia causa excommunicatus sit, argum. cap. prudentiam, §. sexta, de offic. iudic. deleg. & an ab Homine, vel a Canone, & utrum maiori, vel minori sententia sit ligatus. Et Aegidius ait, haec fuisse mentem conditoris dictae Constitutionis, pia, de except. lib. 6. dicens, se hoc habuisse a quodam Fratre Iacobo Episcopo Bononiensi, qui fuit Cancellarius Innocentij IV. Alij tamen omnes, ut glo. in d. ca. pia, in verbo, speciem, de except. lib. 6. Specul. in tit. de except. §. uiso, verbo, sed quomodo excommunicatio. Bern. Host. Goffred. & etiam Ioan. Andr. in d. ca. pia, Marian. in cap. factis, num. 436. de sentent. excomm. Summa Astensis, 2. part. lib. 7. tit. 9. q. 20. Vgol. de censur. Eccles. Tabul. cap. 19. §. 8. num. 1. uerius docet per *Speciem* intelligi ipsius excommunicationis speciem, & ratio est: quia cum dicitur excommunicatio huius speciei, excommunicatio maiori, & minori, & quilibet diuersimodum producat effectus, minor enim non repellit a communicatioe hominum, sed solum a receptione Sacramentorum, maior autem & Sacramentorum perceptione, & administratione, necnon consortio hominum priuatiuè Rei facile in Iudicio subterfugerent, ac licet prorogarent, quo minus condemnatorius de excommunicatione simpliciter opponendo, minorem nonnunquam obiecit postea committerentur, merito ne excipiens cum alterius factura uagetur, ut in cap. 2. de Rescript. lib. 6. statuit, ut excommunicationis speciem in exceptione nominaretur, quo casu, si minor sit, non admittetur exceptio, sed Iudicium Iudex prosequatur, secus autem, si maior excommunicatio opponatur, unde ut rectè Ioan. Andr. in d. ca. pia, docet fallum est, posse Actorem per causae expressionem scire, an uicarij, uel minori excommunicatione ligatus sit; quia fieri potest, quod Iudex minorem excommunicationem inflixerit ex causa qua merebatur maiorem, ut de se patet, unde exprimi debet species excommunicationis non causa, ut uideatur, an excommunicatio maior, vel minor sit, dum opponitur, quia per talem expressionem facile constabit, an exceptio admittenda sit.

12 *Nomen* etiam excommunicatoris (sue proprium, suo appellatiuum, vel saltem nomen dignitatis) exprimi debet ab excipiente in ipsa exceptione, ex gloss. in cap. pia, in verbo Nomen, de except. lib. 6. Marian. Socin. in c. factis, no. 437. de sent. excomm. Summa Astensis, 2. part. lib. 7. tit. 9. q. 20. Vgol. loco proximè allato, quia in tanto crimine non debet uagari, argum. ff. de dol. l. si ex dolo, in fine, ff. de except. dol. l. apud Celsum, §. penult. Ideo autem nomen exprimi debet, ut sciatur, an sit Ordinarius, vel Delegatus, quia si sit Delegatus, non faceret excommunicationis ipsius, nisi ostenderet de delegatione Iurisdictionis, ut in ca. cum in iure, de offic. iudic. deleg. quamuis si Ordinarius fuerit, hoc non requiritur.

13 *Eodemque* modo si obijciatur excommunicatio lata a Iure seu Canone, Canon, & Canonis auctor, aut nomine proprio, vel competentibus iudicij, quae nomini proprio acquiescent, exprimi debet, ne sit locus uagationi, & ut omnis incertitudo tollatur; cuius per simplicem Canonis expressionem, quia nam ille Canon sit, ignorare; quod uerum est, nisi excommunicatio talis opponatur quae omnibus nota est, qualis illa est de percussione Clericij, tunc enim satis erit, Actorem, ob Clericij percussione excommunicatum esse docere, quamuis Canonis nomen nimirum, si quis suadente diabolus, 17. q. 4. iaceatur, cum hic Canon omnibus notissimus sit. Debet igitur excipiens excommunicationem opponendo exprimere Actorem, aut Iudicem, excommunicatum esse maiori excommunicatione, quod uolauerit Canone latum a Clemete VIII. qui incip. Aue statutu latum ab Episcopo Neapolitano, sub tali titulo, & in tali c. incip. &c. & quamuis auctor semper nominandus non

non fit, Canon tamen semper nominandus est, nisi ex causa expressione, ut diximus, in Canonis notitia in perueniatur, ut latius tradunt Specul. in tit. de excep. §. viso, versic. Sed quoniam excommunicationis. Hostiens. Petr. & Archid. in c. pia, & Ioan. Andr. Gem. in d. c. pia, §. si quis vers. Quid si opponatur. Marian. Socin. in c. sacris, num. 437. de sent. excom. Vgolin. de cens. Eccles. Tab. 2. cap. 15. §. 8. in fine, ubi ait, iudicem curare debere, ut excipiens & specie in excommunicationis, & nomen excommunicatoris exprimat, ubi viderit eum hæc ignorantia omisisse, secundum ea quæ tradit Panorm. in c. solta, per eum Canonem, n. 2. de restit. spoliat. quem sequitur Felin. in cap. prudentiam, §. sexta, in fine, de offic. iud. deleg.

4. Exceptio autem excommunicationis opponenda contra Actorem potest sic formari, ut Spec. in d. vers. Sed quoniam, annotat. *Coram vobis Domino P. Ordinario, &c. vel qui vos Domini Papa assignatis Legatum. Ego Ioan. citatus ad petitionem Capituli in talis causa, dico, quod ad ipsius petitionem non potestis procedere; quia ipse Andreas &c. est excommunicatus maiori excommunicatione per talem Iudicem Ordinarium, vel Delegatum, vel auctoritate Canonis.* exprimens nomen Canonis, secundum quod dictum est. Quando exceptio excommunicationis opponeretur contra Iudicem, potest sic formari libellus; *Coram vobis Domino P. Ordinario, vel Delegato &c. propono ego Thom. citatus ad petitionem Capituli, quod coram vobis non tenor respondere, quia vos estis excommunicatus excommunicatione maiori per talem Iudicem, vel vigore talis Canonis, & ideo non potestis iurisdictionem exercere.* Prædicta vero forma non solum seruari debet coram Iudice Ecclesiastico, si coram eo agatur, sed etiam si agitur coram Iudice Seculari, ut not. glos. in c. pia, in verbo, Ecclesiasticis de excep. lib. 6. & glo. ibidem in verbo, opponit, dum dicit, quod habet locum coram quocunque Iudice opponitur, Ordinario, vel Delegato, vel Seculari. Marian. Socin. in cap. sacris, num. 438. de sent. excom. & est communis DD. opinio in d. cap. pia.

5. Exceptio autem hæc, quam Reus Actori opponit, ab ipsomet Reo, infra octo dierum spatium, die, in quo proponitur, minimè computato, probari debet, ex cap. pia, & ibi glos. in verb. octo dierum, de excep. lib. 6. Marian. Socin. in c. sacris, num. 440. de sent. excom. Summa Astensis, 2. part. lib. 7. tit. 9. quæst. 10. Vgolin. de cens. Eccles. Tab. 2. cap. 15. §. 9. qui dies currere incipiunt ipso iure, absque alia Iudicis assignatione, statim ac ab ipso Iudice admittitur fuerit exceptio, ex Hostiens. in d. c. pia, & Specul. in tit. de dilatio. §. 1. vers. sed nunquid, & ibi Io. Andr. in addit. qui ait, dies etiam feriatos in ista dilacione computari, per l. siue pars, C. de dilat. & ff. de fer. in l. 1. Marian. Socin. in d. cap. sacris, num. 443. de sent. excom. quod tempus ad probandum a Iudice prorogari non potest, ut notat glos. in d. c. pia, in verbo, octo dierum, cum hoc privilegium Actoris sit, quod nisi Reus infra octo dies obiectam excommunicationem probatur, ad expensas Actoris condemnatur: quod privilegium Iudex Actoris auferre non debet, aut potest, arg. c. in dultum, de reg. iur. lib. 6. & c. de his, d. 28. & ibidem docent Io. Andr. in d. c. pia, & Zenzel. ibidem, & idem Ioan. Andr. in c. solet, & ibi Bern. de sent. excom. lib. 6. Marian. Soc. in d. c. sacris, num. 445. Quando tamen Reus aliqua iusta de causa post obiectam exceptionem impeditus est, quo minus infra dictum octo dierum spatium eam probare possit, scilicet, quia vel Iudex ius non dicit, aut Reus graui morbo impeditur, aut dolo aliquo Actoris retardatur, aut alia iusta de causa, potest tempus hoc a Iudice prorogari, ut Innoc. Archid. Ioan. Andr. & Philippus Franc. in cap. pia, de excep. lib. 6. annotarunt. Ratio autem quare ita arctetur terminus iste, est, ex glos. in d. c. pia, in verbo, octo dierum: quia exceptio hæc frequenter malitiose opponitur, & est odiosa, & ideo restringenda potius, quam relaxanda, ut in Reg. Odiæ, de Regul. iur. lib. 6. Vnde si Reus non habet probationes in promptu, tacere debet, c. plerique, 2. q. 7. vel expectare, donec probare possit, cum ut dictum est illam in qualibet Iudicij parte opponere possit.

16. Probatio autem hæc apertissimis documentis, seu proba-

tionibus in dubitatis, & claris fieri debet, ex d. c. pia, & ibi glo. in verbo, apertissimis, de excep. lib. 6. & facit l. sciant C. de probat. vnde probari potest aut per confessionem ipsius Actoris, si enim confiteretur se excommunicatum; aut Clericum iniuriose v. g. percussisse, probatio hæc sufficiens erit ad repellendum eum ab agendo, arg. l. vnice, C. de cōfess. & cap. fin. iuncta glo. tit. eod. Probari etiam potest per testes, qui presentes erant, quando excommunicationis sententia in eum lata fuit, ex glo. in d. c. pia, in verbo, documentis, & ibi Franc. Anch. & Gem. de excep. lib. 6. Maria. Socin. in cap. de Monialibus, nu. 3. de sent. excom. & in c. sacris, num. 446. tit. eod. Non tamen sufficit vnus testis; nec iuramentum Reo deferendum est, nec si deferatur, sufficit, etiam si adsit vnus testis, cum hæc non faciant plenam probationem; sicut nec sufficeret vnus testis cum fama, ut tradunt Archid. in c. si testis, in verbo, item sepe, 4. q. 3. Anton. in c. veniens, 1. colum. ult. de testib. Decius in cap. 1. de postul. prelat. nu. 27. Specul. tit. de notorio crimine, §. fama 2. ver. Quid si agenti Felin. in rubr. de probat. nu. 4. & in c. veniens, 1. nu. 3. vers. & amplia istam Conclusionem de testib. Ioan. Andr. Domin. & Gem. in d. c. pia, vers. Si quis, nu. 14. de excep. lib. 6. Marian. Socin. in c. sacris, num. 447. de sent. excom. Couar. in calma mater, 1. part. §. 3. nu. 1. de sent. excom. lib. 6. Vgolin. de cens. Eccles. Tab. 2. cap. 15. §. 10. nu. 6. multoque minus sufficiens probatio erit sola fama, ut actor a iudicio repelli possit, ut probat Couar. in d. calma mater, 1. part. §. 2. nu. 5. vers. Hac profecto, de sent. excom. lib. 6. etiam si publica sit, & text. optimus pro hoc est, ut ait Couar. c. illud, de Cler. excom. ministr. & Felin. in c. cum contingat, colum. 3. de Rescript. & in c. cum desideres, de sent. excom. colum. 1. Anton. in c. ueniens, 1. colum. ult. de testib. Decius, in c. 1. de appellat. colum. 1. penult. & c. pia, de excep. lib. 6. & Maria. Socin. in c. sacris, num. 447. de sent. excom. Vgolin. ubi supra, §. 10. nu. 11. & voluminis DD. in c. prudentiam, §. sexta, de offic. deleg. Quorum omnium ratio est; quia in c. pia, de excep. lib. 6. expressè requiritur, ad hoc ut actor repellatur exceptione excommunicationis: quod talis exceptio probetur apertissimis documentis; licet ergo sola fama de excommunicato sufficiat, ad hoc, ut infamatus uideatur, quod significatur in d. c. illud, de Cler. excom. ministr. & in c. cum desideres, de sent. excom. & communiore sententia Doctorum approbatur, cum sic nõ agatur de graui præiudicio, ut notat Couar. in d. calma mater, 1. p. §. 2. n. 5. Hæc profecto, de sent. excom. lib. 6. & prius docuit Mar. Socin. in c. sacris, num. 447. de sent. excom. in antiq. ad effectum tamen repellendi aliquem a Iudicio, cum hoc in graue præiudicium illius cedat, non sufficit probatio per famam, sed nec probatio per famam cū uno teste, arg. c. eorū quæ tradit Dyn. in l. excusantur, §. 1. ff. de excus. tutor. & Cyn. in l. si. C. de q. ubi tenet, quod fama cū uno teste nõ probet in criminalibus; & quia in illis exiguntur probationes luce clariore, ut in l. fin. C. de procur. quod etiam satis constat ex c. pia, de excep. lib. 6. ubi requiritur, quod talis exceptio documentis apertissimis probetur.

17. Neque etiam probatio excommunicationis facta in uno Iudicio sufficit ad repellendum aliquem in alio Iudicio, si de nouo agatur, ex glo. in c. cum dilectus, in verbo, restitutio faciendæ, de ordine cognitionum, quatenus ait, uirtute probatæ exceptionis de excommunicatione, non repellendum quemquam esse a testimonio, uel electione, nisi excommunicatio probetur, & clarè Innoc. ibi, num. 8. ait, non probari excommunicationem in una causa, etiam si per probationes, & per sententiam alibi a Iudicio ob excommunicationem exclusus appareat, quia ad hoc ut exceptio rei iudicatur in uno Iudicio in alio obstat, necessario requiritur, ut eadem res, eadem causa, & eadem persona sint, alioquin nõ obstat, arg. l. cū queritur, ff. de excep. rei iudic. quæ in casu nostro non ad sunt. Et idè sentire uidetur Panorm. in d. c. cum dilectus, num. 43. & Archid. ipse refert, & Zabar. in Clem. unica, nu. 13. de excep. idem apertè testatur, & hanc amplexus est Vgolin. de censura, Eccles. Tab. 2. c. 15. §. 10. numero 10. & fauet Marian. Soc. in c. sacris, nu. 449. de sent. excom. quia ut exceptio profit Reo, probari debet apertissimis documentis, at uerò acta

L in uno

in vno Iudicio, non probant tes alterius Iudicij inter alias personas, & alij de cauſis, vt conſtat; & facile Reus veniet ad excipiendum, ſi ob res geſtas in Iudicio, liceret excipere in alio Iudicio; & ita lites nunquam, aut tarde, & non niſi maximis ſumptibus terminarentur. Neque enim exinde timendum eſt periculum communicationis, vt putat Hoſtienſ. qui contrarium ſentiſſe, teſtibus Panorm. & Marian. Socin. vbi ſupra, quia ſi notorius, aut denunciatus ſit actor, facile Reus exceptionem probare poterit, & Iudex ex officio eum excludere debet; ſi vero neque notorius, neque denunciatus ſit; nullum tunc in communicando cum illo periculum, aut periculum eſt, cum nec iure veteri teneatur quiſpiam publice vitare eum, quem excommunicatum eſſe probare non poſſit, vt cum non ab homine, de ſent. exc. nec iure noſtro, vt ex Extrau. *Ad vitanda ſcandala* conſtat.

18 *Probari*, igitur poterit excommunicatio Actoris, vel per propriam eius confeſſionem vt diximus; vel per exemplum authenticum ſententia excommunicationis, ex glo. in c. pia. in verbo, documentis, de except. libr. 6. & in c. prudentiam, in verbo, quolibet, de offic. deleg. Marian. Socin. in cap. De monialibus, nu. 3. de ſent. excom. Roman. conf. 349. vbi ait, excommunicationem latam ab homine, probari exemplo & instrumento authentico, cum ſigillo excommunicatoris ſignato, & manu propria duorum teſtium vel publici ſcriba ſubſcripto; excommunicationem vero iuris, probari per instrumentum, & ſententiam, qua factam continet, quam obrem in excommunicationem incidit, vt latius tradunt Panorm. in c. poſt ceſſionem, in c. 6. & ibi Felin. num. 11. & nu. 17. Marian. Socin. in c. de Monialibus, nu. 3. de ſent. excom. & Hoſtienſ. in cap. 1. de ſent. excom. libr. 6. Vgol. in vbi ſupra nu. 6. & ſeq. cuius excommunicationis & ſententia exemplum, (cum ius continet, quod ad omnes pertinet) poterit Reus ab excommunicatore & ſententiam ferente petere, illudque ei Iudex reddere teneatur, ex Panorm. in cap. 1. nu. 24. & ibi Felin. nu. 33. verſ. limita 8. & Decio, num. 61. de probat. vbi Panorm. quare & ſequitur Bart. in l. 2. §. diuus. ff. de iure ſicri. Roman. conf. 24. Bald. in l. precipimus §. in his, C. de app. de in l. 2. volum. 2. C. vt lite pend. Alex. conf. 85. in volum. 1. Bart. in conſil. 66. incip. Decretum, Andr. Sicul. in conſil. 47. volum. 1. in 2. volum. Anchar. in Clem. 1. nu. 5. §. 1. verſ. Secundo principaliter quaero, de vſur. Qui omnes docent, per huiusmodi lites excommunicationis in debita forma factas, vt diximus, excommunicationem omnino probari, non ſolum ad dilationem litis, & Actoris exclusionem, ſed etiam ad electionem, & beneficii collationem annullandam. De qua re late Panorm. in cap. poſt ceſſionem, nu. 5. & ſeq. de probat.

19 *Sic etiam*, quicquid contrarium nonnulli, vt glo. in cap. pia, in verbo, Nomine, de except. libr. 6. & in cap. licet, in verbo, nunciari, de ſent. excom. libr. 5. & Rota dec. 412. quae incipit, Item ſi petas, exiſtunt. Alii tamen verius docent, ex ſola probatione denunciationis excommunicationis, ipſam excommunicationem ſufficienter probari, vt in vni dilatorie Actor a Iudicio repellatur. Sic Hoſtienſ. in c. prudentiam, de offic. deleg. & Archid. & Ioan. Andr. in Nouella, in d. c. pia, de except. libr. 6. & in d. c. licet, de ſent. excom. libr. 6. Panorm. in c. prudentiam, §. ſexta, num. 11. de offic. Iud. delegat. et ibi Decius, vbi ait hanc eſſe communem, & Ioan. Imola, in d. c. licet, dicens, quod credendum eſt ſuo Ordinario denunciati, niſi aliud appareat in 1. queſt. 3. cap. cura, et ca. poſt ceſſionem, de probat. Gemin. etiam id fatetur verum, quando opponitur exceptio excommunicationis in vni dilatorie; vt quando opponitur ad repellendum aliquem a Iudicio; licet ſecus, quando opponitur in vni peremptoriae; ad inſurgendum aliquem acutum geſtum per excommunicatum, vt ſi dico, quod Reſcriptum eſt impetratum per excommunicatum, in 1. de reſcript. libr. 6. vel quod electio ſit facta de excommunicato, ca. qui dilectus, de Conſuetud. et hanc diſtinctionem etiam admittunt Panorm. vbi ſupra, et Rota, Decis. 8. et Decis. 252. et Decis. 400. Dom. in c. 1. §. 1. de except. libr. 6. et in c. peruenit, in volum. 2. de appellat. Roman. conf. 349. incip. Dum quaerit,

Cur. Couar. in c. alma mater, r. p. §. 3. nu. 1. de ſent. excom. libr. 6. Rebuff. reper. in c. poſtulaſtis, num. 76. de Cler. excom. miniſtr. Coſmas in pragmat. ſanctione, tit. de excom. non vitand. in verbo, Denunciata. Marian. Socin. c. de Monialibus, nu. 5. de ſent. excom. Steph. Coſta, in c. licet, num. 18. de ſent. excom. libr. 6. Vgol. de cenſ. Eccleſ. Tab. 1. c. 27. §. 2. num. 12. Et certe, quicquid ſit de hac diſtinctione, ego in hac re dicerem, quod licet denunciatio non concludat neceſſario aliquem vere excommunicatum eſſe, (nam fieri poteſt aliquem iniuſte denunciari non praemiſſa excommunicatione) quia tamen id rariffime contingit, ideo denunciatione probata, praſumitur excommunicationem praeciſiſſe; & ideo tranſfert onus probandi in eum, qui negat excommunicationem, vt ait Marian. Socin. vbi ſupra, in c. de Monialibus, nu. 8. quia ut ait Panorm. in d. cap. prudentiam, §. ſexta, nu. 11. de offic. Iud. deleg. praſumitur pro his quae notorie acta ſunt, & pro Iudice exercente officium ſuum, ut in c. in praſentia, de renunciat. & in c. ad audientiam, de praſeſcript. Et indubitanter dicerem, ſic denunciatum pro excommunicato habendum, ſue exceptio in vni dilatorie, aut peremptoriae proponatur, ſue de modico, aut magno prauiudicio agatur, & proinde vitandum, donec contrarium ab eo probetur; ut colligi poteſt tum ex cap. licet, de ſent. excom. libr. 6. ubi Bonifacius VIII. denunciatum, & in iudicialibus, & extraiudicialibus, & legitimis actibus, vniſum eſſe ſtatuit, quod ſi ſe excommunicatum non eſſe probet, tum ex Conc. Conſtantienſi in Extrau. §. Ad vitanda ſcandala, vbi idem ſtatutum eſt, contra id quod etiam experientia manifeſtum eſt, quotidie namque vitari eum videmus, quem denunciatum fuiſſe conſtat, licet de excommunicatione ſere non conſiteatur alia probatione, quam ipſius denunciationis praſumptione.

20 *Ceterum*, ſi infra ſpatium octo dierum, exceptionem excommunicationis Reus non probauerit, Iudex ex tunc, contra Reum in cauſa praecedet, & ipſum in expenſis condemnabit, quas Actor ob hoc id eſt ob exceptionem debet illis, quibus eam Reus probare conatur, ſe feciſſe praemiſſo iuramento dſcuerit, vt habetur in c. pia, de except. libr. 6. & DD. & glo. ibi, in verbo, taxatione. Panorm. in c. vlt. nu. 3. de ijs, quae vi. met. cau. ſunt. Summa Aſtenſis, 2. part. libr. 7. tit. 9. q. 20. Marian. Socin. in c. facris, nu. 451. de ſent. excom. Quas expenſas Reus ſoluere teneatur, etiam ſi Iudex ad ipſas ſoluendas eum non condemnauerit; poterit enim Actor eas petere, & Iudex eum poſtea ad eas ſoluendas ex officio compellet. A. chid. in d. cap. pia, & Spec. tit. de except. verſ. Sed quid ſi Iudex, & in d. expenſ. §. poſtremo, verſ. illud. Fauet Hoſtienſ. in c. ſape, de appe. Anch. in d. c. pia, §. ſi quis igitur, verſ. ſed quid ſi Iudex, & ibi Gemin. nu. 5. Marian. Soc. in c. facris, nam. 451. verſ. ſed circa praedicta, de ſent. excom. Vg. de cenſur. Eccleſ. Tab. 2. cap. 15. §. 1. nu. 1. qui etiam cum Mariano Socino, vbi ſupra, verſ. Tertio quaero, & Anchar. vbi ſupra, verſ. Quid ſi iſte in ſecunda vice, & Gemin. cit. nu. 6. & ibi Philip. Francin. d. c. pia, affirmat, ad expenſas iſtas ſoluendas Reum teneatur, & condemnari poſſe, & debere, quando in prima oppoſitione dictam excommunicationem non probauerit, etiam ſi in ſecunda exceptione illa probauerit, nec expenſas, quas ex defectu probationis ſoluerat in prima vice, ob probationem ſecunda vice recuperare poterit, arg. l. properandum, §. & ſi quidem, C. de iudic. & idem docet Ioan. Andr. in d. c. pia, in nouella. Ad quod allegari poteſt Specu. in tit. de arb. §. ſequitur, verſ. ſed pone actum eſt, vbi dicit, quod ſi pronunciatum eſt, Titium dare debere decem Sempronio, ſub certa poena, quae non dedit, & ſic in poenam incidit, licet poſtea per pronunciationem mandetur contrarium, qd nihilominus poterit poena peti. Immo vero, licet Reus exceptione probauerit, ſi tamen Actor e contrario abſolutione prober, & abſolutio ita publica erit, quod non licet Reo illam ignorare, in expenſis et Reus condemnabitur, quia per hmoi publicam ignorantiam non excuſatur, arg. c. 1. de poſtu. prael. Philip. Fran. in d. c. pia, & ibi Ioan. Andr. & Arch. ibidem, quos refert, & ſequitur Mar. Soc. in c. facris, nu. 451. verſ. ſecundo quaero; Secus tamen, ſi abſolutio ita publica non

